Tytuł rozprawy: Społeczne życie przedmiotów. Granice użyteczności i biografie rzeczy w praktykach domowych

Autorka: Grażyna Pol

Promotor: dr hab. Rafał Wiśniewski prof. ucz.

Streszczenie

Rozprawa podejmuje analizę procesów konstruowania granicy użyteczności w perspektywie interakcjonizmu symbolicznego.

Głównym problemem badawczym uczyniono pytanie o to, w jaki sposób rozmaici aktorzy społeczni definiują status przedmiotów oraz jakie mechanizmy interakcyjne i interpretacyjne prowadzą do ich kwalifikowania jako użytecznych bądź zbędnych. Rzeczy ujmowane są jako elementy sytuacji społecznych, których znaczenie nie jest immanentne, lecz powstaje w toku negocjacji. Tym samym odpad traktowany jest jako kategoria relacyjna i procesualna, konstytuowana w działaniu społecznym.

Część teoretyczna porządkuje klasyczne i współczesne podejścia do przedmiotów, podporządkowując je logice historycznej. Szczególne znaczenie przypisano interakcjonizmowi symbolicznemu, w którym przedmioty funkcjonują jako nośniki znaczeń, a także koncepcjom etykietowania i klasyfikacji, wskazującym na uspołeczniony proces konstruowania norm. Uzupełnieniem jest perspektywa biografii rzeczy, umożliwiająca analizę zmienności ich statusu w czasie.

W warstwie konceptualnej granica użyteczności zostaje ujęta jako proces interakcyjny, zależny od kontekstu sytuacyjnego oraz kompetencji interpretacyjnych jednostek. Przedmioty traktowane są jako aktorzy relacyjni, współuczestniczący w organizowaniu działań społecznych. Istotnym elementem analizy jest także napięcie między deklaracjami a praktykami, ujawniające złożoność procesów decyzyjnych.

Rozdział metodologiczny uzasadnia wybór strategii jakościowej jako adekwatnej do badania praktyk związanych z odpadami. Zastosowano zróżnicowane techniki zbierania danych, w tym wywiady pogłębione, quasi-eksperymenty oraz metodę dzienniczkową. Szczególny nacisk położono na rekonstrukcję procesów decyzyjnych dotyczących przedmiotów oraz na

analizę ich kontekstów społecznych. Omówiono również kwestie etyczne i ograniczenia badania.

W części empirycznej (rozdziały V–VII) przedstawiono wyniki analiz dotyczących definicji odpadu w obiegach eksperckich i praktykach codziennych. Wskazano, że status rzeczy jest efektem negocjacji między różnymi porządkami wiedzy i interesów. Przykłady konkretnych przedmiotów ukazują zmienność i niejednoznaczność granic użyteczności. Szczególnie istotne są czynniki takie jak przywiązanie emocjonalne, normy rodzinne, hierarchie decyzyjne oraz strategie zarządzania nadmiarem. Analiza biografii przedmiotów pozwala uchwycić kolejne fazy życia: od nabycia, przez użytkowanie, po odrzucenie lub reintegrację w obieg wtórny.

Wnioski wskazują, że granica między przedmiotem a odpadem ma charakter procesualny i kontekstualny, a jej kształt zależy od przebiegu interakcji oraz sposobów definiowania sytuacji. Praca wpisuje się w nurt socjologii kultury, rozwijając interakcjonistyczne ujęcie rzeczy oraz wskazując na znaczenie codziennych praktyk w wytwarzaniu kategorii odpadu.

Słowa kluczowe: przedmiot, granica użyteczności, kultura nadmiaru, interakcjonizm symboliczny